

24.11.2004

374/4/04

Beslutsfattare: Biträdande justitieombudsman Ilkka Rautio

Föredragande: Rådgivande jurist Petri Rouhiainen

POLISENS FÖRFARANDE I ETT TRAFIKÖVERVAKNINGSSÄRENDE

1

KLAGOMÅL

A kritiserar i sitt brev 9.2.2004 rörliga polisens Vasaenhet för dess förfarande i ett trafikövervakningsärende.

A blev i samband med trafikövervakning stannad av polisen på grund av fortkörning. A fick ta plats i polisbilen, för att reda ut det hela. Medan A befann sig i polisbilen beslöt en polisman förfölja en bil som ignorerat polisens stopptecken. A fick inte lämna polisbilen utan var tvungen att åka med då polisen tog upp jakten på den flyende bilen.

- - -

3

AVGÖRANDE

Jag anser att rörliga polisens Vasaenhet handlade felaktigt då den utan någon i lagen angiven grund gjorde ett oskäligt stort ingrepp i klagandens personliga frihet och samtidigt äventyrade hans säkerhet.

Som motivering till mitt avgörande anför jag följande.

3.1

Händelseförlopp

Vasaenhetens uppfattning om händelseförloppet framgår av bifogade utredningar och yttranden. Polisens uppfattning om händelseförloppet motsvarar i stort sett A:s beskrivning. A befann sig i polisbilens bakre utrymme för utredning av en misstanke om att han gjort sig skyldig till trafikförseelse, då polismännen avbröt utredningen och beslöt ta upp jakten på en bil som flydde undan polisen. En annan patrullbil som polisen använde för trafikövervakning befann sig alltför långt borta för att hinna upp den flyende bilen. Beslutet om biljakten var överkonstapel B:s.

I den plötsligt uppkomna situationen hade A inte fått tillfälle att lämna polisbilen eller använda säkerhetsbälte och bilens skjutdörr hade inte varit ordentligt stängd under biljakten. A:s system, som väntade i A:s bil, informerades om händelserna först i ett senare skede. Hon hade till sin förvåning sett hur polisbilen körde i väg med A.

3.2

Rättsregler

Enligt polislagens 1 § är polisens uppgift bl.a. att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

I polislagens 2 § föreskrivs om de allmänna principerna för polisens verksamhet. Enligt detta lagrum skall polisens åtgärder inte medföra större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att en uppgift skall kunna fullgöras. Åtgärderna skall vara motiverade i förhållande till hur viktig och brådskande uppgiften är samt till övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen. Polisen får inte göra större ingrepp i någons rättigheter än vad som är nödvändigt för utförande av polisens uppgifter.

Enligt polislagens 3 § skall polisen utföra sina uppgifter på ett så effektivt och ändamålsenligt sätt som möjligt. När förhållandena kräver det skall uppgifterna ställas i angelägenhetsordning.

I polislagens 5 § föreskrivs att polisen har rätt att avstå från en åtgärd, om slutförandet av den kunde medföra följder som är oskäligen med hänsyn till det resultat som eftersträvas.

Bestämmelser om utryckningsfordons rättigheter och skyldigheter finns bl.a. i vägtrafiklagens 25 och 48 §.

Jag konstaterar dessutom att det varken i lagstiftningen eller anvisningarna om polis väsendet eller utryckningskörning finns bestämmelser om transport av utomstående i en polisbil under utryckningskörning.

3.3

Bedömning

Polismännen var i det rådande läget tvungna att göra en situationsbedömning och snabbt besluta om åtgärder efter att den andra bilen hade ignorerat polisens stopptecken. Det var fråga om helhetsbedömning, prioritering och organisering av uppgifterna samt om en utomstående persons säkerhet. Polismannen som fattade beslutet var medveten om eventuella riskfaktorer i anslutning till utryckningskörningen.

Såsom jag konstaterar ovan innehåller lagen inga bestämmelser om transport av utomstående i en polisbil under utryckningskörning. Det är enligt min mening emellertid klart att polisen i regel inte skall ta med utomstående på utryckningskörningar eftersom de kan vara farliga från trafiksäkerhetssynpunkt och även i andra avseenden, bl.a. på grund av att utryckningsbilen ofta framförs i en betydligt högre hastighet än den övriga trafiken samt på grund av eventuella oförutsedda situationer. En utryckningskörning innebär också att den utomstående personen utan någon egentlig orsak utsätts för ett onödigt stort ingrepp i sin frihet. Ingenting i utredningen tyder på att orsaken till att A togs med på utryckningskörningen var ett nödtilstånd eller ens något liknande skäl. Det kan visserligen tänkas

att den risk som den flyende bilen innebar för trafiksäkerheten inte exakt kunde bedömas.

Polisen hade i detta fall enligt min uppfattning t.ex. kunnat uppmana A att vänta i sin egen bil tills man hann slutbehandla ärendet eller tills en annan patrull kunde utreda saken eller också kunde man ha kommit överens om att behandla ärendet senare. A borde i varje fall ha fått lämna polisbilen före utryckningskörningen. Enligt min uppfattning hade polispatrullens utryckningskörning åtminstone inte på ett avgörande sätt försenats om A fått lämna bilen. Polismännens förfarande, som syftade till att slutföra åtgärderna i fråga om A, ledde enligt min uppfattning till att hans säkerhet äventyrades.

En omständighet som ökade situationens farlighet var att A inte hade möjlighet att använda säkerhetsbälte och att polisbilens dörr inte var vederbörligen stängd. När polismännen tog upp jakten på den flyende bilen hade de inte heller någon uppfattning om hur farlig föraren eventuellt kunde vara under biljakten och då han greps. Det var också osakligt att A:s syster informerades om händelseförloppet först i efterhand.

Polismännens förfarande stred enligt min uppfattning mot den proportionalitetsprincip som polislagen uppställer och innebar också att det utan någon tillräcklig lagstadgad grund gjordes ett ingrepp i A:s personliga frihet. Enligt utredningen var det överkonstapel B som fattade beslutet att ta upp jakten på den flyende bilen. Vid bedömningen av polismännens förfarande är det emellertid skäl att observera att det var fråga om en plötslig situation och att man inte genast kunde bilda sig någon klar uppfattning om hur brådskande och viktigt utryckningsuppdraget var (t.ex. för avvärjande av fara).

I synnerhet med hänsyn till att det var fråga om en plötslig situation och även med beaktande av den kortvariga extra begränsning av sin personliga frihet som A utsattes för anser jag det emellertid vara tillräckligt att för framtiden kritisera överkonstapel B så som framgår ovan.

3.4

De övriga frågor som tas upp i klagomålet

I sitt klagomål anser A vidare att en polisman gav honom felaktig information om besiktningspraxis på Åland. I sin utredning medger polismannen i fråga att han haft en oriktig uppfattning om lagstiftningen.

Den i statstjänstemannalagens 14 § angivna förpliktelsen att utföra tjänsteuppgifter på behörigt sätt förutsätter att en tjänsteman ger korrekt information. Polismannen i fråga hade av oaktsamhet handlat i strid med sin tjänsteplikt då han inte förvässat sig om att den information som han gav var korrekt.

Vid bedömningen av gärningens klandervärdhet har jag beaktat att A enligt min uppfattning inte lidit någon rättsförlust till följd av den felaktiga information som han fick av polisen. De felaktiga råden hade inte heller i sig kunnat äventyra A:s rättssäkerhet utan snarare ha orsakat onödigt besvär.

Med hänsyn till detta anser jag det vara tillräckligt att uppmärksamma rörliga polisens Vasaenhet på att medborgarna måste kunna lita på att den information som en tjänsteman ger är korrekt.

4

ÅTGÄRDER

De uppfattningar om rörliga polisens Vasaenhets förfarande som framgår av punkterna 3.3 och 3.4 meddelar jag för kännedom chefen för rörliga polisen och chefen för rörliga polisens Vasaenhet samt överkonstapel B. I detta syfte sänder jag dem kopior av mitt beslut.